

NASILJE I UBOJSTVA MEĐU INTIMNIM PARTNERIMA

Sandra Balić
Deniza Divanović
Neven Ricijaš

SAŽETAK

Cilj ovoga rada je dati prikaz osnovnih obilježja nasilja i ubojstava među intimnim partnerima, kao i odnos ove vrste nasilničkih delikata s općim kriminalitetom. Iznose se temeljne konstatacije o stalnom porastu nasilničkih delikata i sve težim pojavnim oblicima. Predstavljeni su i neki teorijski pristupi koji nude objašnjenja o uzrocima nasilja.

U radu se uspoređuju rezultati raznih istraživanja, kako hrvatskih i europskih, tako i američkih. Autori naglašavaju kako se nasilje u intimnim vezama vrlo često javlja i prije braka, podjednako u heteroseksualnim i u homoseksualnim vezama, u kojima je zaštita žrtve često još veći problem.

Kao kulminacija nasilja u ljubavnim vezama javlja se kazneno djelo ubojstva intimnog partnera, a viktimološki podaci pokazuju da je oko 30-50% žena, žrtava ubojstva, ubijeno od svojih supruge. Autori navode određene rizične čimbenike koji mogu utjecati na pojavu ove vrste kaznenog djela, te kao zaključak iznose osnovne preventivne mjere u svrhu reduciranja ove pojave u društvu.

Ključne riječi: nasilje, ubojstvo, intimni partner, agresija, delikt, kazneno djelo

1. UVOD

Nasilje je prisutno u mnogim suvremenim odnosima. Zbog današnjeg načina života sve manje pažnje posvećujemo razvoju kvalitetnih odnosa, pa je stoga nasilje često najbrži način rješavanja konflikata.

Ovim radom htjeli bismo prikazati odnos nasilničkih delikata prema općem kriminalitetu, a posebnu ćemo pažnju posvetiti nasilju među intimnim partnerima. Svi delikti nasilja imaju destruktivnu narav te zbog toga zaslužuju posebnu pažnju. Statistički gledano, u Hrvatskoj broj delikata nasilja nije visok, ali valja imati na umu da je svaki od njih zbog fizičkih i psihičkih patnji koje nanosi, te zbog svojih, često dugotrajnih posljedica, najteži napad na društveni poredak i osobnu sigurnost (Horvatić, 1998:71).

Velik broj autora danas istražuje spolne razlike kod delikata nasilja u intimnim vezama, prema kojima se može zaključiti da je frekvencija nasilničkog ponašanja podjednako zastupljena prema spolu, dok se značajne razlike mogu naći u samoj strukturi kaznenog djela.

Svi podaci koje ćemo iznijeti u ovom radu temelje se na prijavljenim deliktima nasilja i podacima prikupljenim u anketama, na temelju kojih mnogi autori zaključuju kako je tamna brojka ovih delikata izrazito velika. Dujmović (1997) tako napominje da se u tamnom polju kriminaliteta nalaze ona kaznena djela gdje formalno nema žrtava (trgovina drogom i oružjem) i gdje žrtva nije voljna priznati djelo, što uključuje nasilničke delikte, spolne delikte, manje imovinske delikte ili one gdje se žrtva boji osвете počinitelja.

Kao rezultat nedovoljnog bavljenja ovom temom u Hrvatskoj, javlja se problem nedostupnosti literature. Stoga je većina navoda u ovom radu temeljna na istraživanjima provedenim u inozemstvu.

2. NASILJE

Nasilnički delikti predstavljaju velik problem i zauzimaju važno mjesto u kriminološkoj literaturi. Žrtve ovih delikata često trpe tjelesne ozljede ili im se njima prijeti, mogu izgubiti svoje živote, a vrlo često ova djela prate psihičke traume koje traju i godinama nakon što su tjelesne traume nestale

(Sheley, 1991:143). Također se u svim izvorima koji se bave nasilničkim deliktima napominje prijašnje poznanstvo i bliskost odnosa između počinitelja i žrtve, stoga ove delikte ubrajamo u tzv. ekspresivne delikte. To znači da ti delikti nisu vezani uz interese, već su vezani za emocionalan odnos između počinitelja i žrtve (Conklin, 1992:437-439).

Horvatić (1998:71) iznosi podatak da u ukupnosti svih ostvarenih kaznenih djela na području Republike Hrvatske delikti nasilja sudjeluju s 6.2%, a što se delikata nasilja u svijetu tiče, temeljna je konstatacija da ti delikti stalno rastu i da su pojavni oblici sve teži. U ukupnom porastu kriminaliteta u svijetu delikti nasilja prednjače kako po apsolutnim brojkama tako i po stopi prema broju stanovnika (Horvatić, 1998:72). Isti autor daje primjer Njemačke gdje opća stopa kriminaliteta raste godišnje oko 15%, a stopa delikata nasilja pokazuje porast od čak 25%; te SAD-a gdje se broj svih delikata svakih deset godina podvostručuje na 100.000 stanovnika. Broj ubojstava i umorstava četiri je puta veći, te silovanja i razbojništva također tri puta.

Singer (1995) navodi 11 vrsta kaznenih djela koja se ubrajaju u nasilničke delikte. To su: ubojstvo, ubojstvo na mah, čedomorstvo, teška tjelesna povreda, učestvovanje u tučnjavi, silovanja, razbojništvo, razbojnička krađa, sprečavanje službene osobe u obavljanju službene dužnosti, napad na službenu osobu pri obavljanju poslova sigurnosti, nasilničko ponašanje.

U svojem istraživanju Singer (1995) je pronašao da je nasilje prije svega delikt osoba mlade dobi, te da s povećanjem životne dobi opada i relativni udio među počiniteljima delikata nasilja. Također je pronašao velik postotak (22.7%) povratništva među osobama osumnjičenim zbog izvršenja nekog nasilničkog delikta.

Vezano uz nasilje upotrebljava se i pojam sile koja je bitno obilježje brojnih zakonskih opisa kaznenih djela (Cajner i Kovčo, 1992). Na međunarodnom skupu u Dubrovniku 1988. godine, nasiljem je definirana uporaba sile činom ili propustom protiv nekog drugog (Šeparović, 1988; prema Kovčo, 1996). Dok jedni pojam sile vežu uz povredu tjelesnog integriteta žrtve (Krey, 1974; prema Singer, 1996:367), drugi smatraju da je takav pojam sile primitivan i mehanicističan, jer ne vodi računa o psihičkom nasilju. Kazneni zakoni također ne sadrže tipologije kaznenih djela po kriteriju primjene sile, već se ona pojavljuje kod raznih vrsta kaznenih djela (kaznena djela protiv života i tijela, protiv dostojanstva, ličnosti i morala, protiv imovine, javnog reda i mira). Važno je znati da je pojam kriminalnog nasilja, odnosno nasilničkih delikata definirala znanost, odnosno kriminologija, a ne zakonodavstvo.

Cajner i Kovčo (1992) smatraju da u kriminalnim istraživanjima, ali i u kriminalnoj politici postoji potreba za posebnim ispitivanjem delikata koji su izvršeni uz uporabu sile ili ozbiljnom prijetnjom da će se napasti na život ili tijelo žrtve. Način izvršenja tih djela indicira njihovu povećanu društvenu opasnost, te autorice smatraju opravdanom pažnju koju im poklanjaju kriminologija i kriminalna politika. Interes za problematiku nasilja je, prema njima vidljiv i kroz rasprave koju vode pobornici različitih teorija o agresivnom ponašanju.

Singer (1996:368-370) predstavlja tri temeljna teorijska pristupa koja ćemo ovdje ukratko opisati. To su: 1) psihoanalitički, 2) ethologički i 3) bihevioristički pristup.

Otac psihoanalize, S. Freud smatra da agresivnost ima biološku osnovu, a svoju je teoriju agresivnosti razvio na tezi o destruktivnom nagonu koji posjeduju sva živa bića. Agresivnost je rasterećenje kojem je cilj smanjiti napetost organizma. Ova teorija danas jedva da pronalazi slijedbenike. Kasnije je Freudov slijedbenik Fromm (1974) smatrao da postoje dvije bitno različite vrste agresije: benigna (defenzivna) i okrutna (destruktivna). Za benignu smatra da će se sama po sebi razgraditi u mjeri u kojoj se ljudi u društvu osjećaju ugroženima. Destruktivna je svojstvena samo ljudima i prema Frommu može se reducirati promjenom socio-ekonomskih makročimbenika društvenog razvoja.

Ethologička teorija postavlja tezu da je agresija jedno od temeljnih svojstava čovjeka. Lorentz, glavni predstavnik ethologičkog pristupa, upozorava na važnost agresivnog ponašanja u životinja i u povijesti čovječanstva. Prema njemu, agresivnost proizlazi iz endogenog instinkta pa je agresija zapravo urođena i spontana. Glavni prigovor ovoj teoriji, način je izvođenja zaključaka, odnosno prenošenje životinjske zakonitosti na čovjeka.

Psihološke teorije, naročito biheviorističke, agresivno ponašanje objašnjavaju potpuno suprotno. Jedna od najpoznatijih je Dollardova iz 1971 godine, koji agresiju objašnjava kao reakciju na smetnje koje stoje na putu ostvarenju određenih ciljeva ili želja. Berkovitz, također biheviorist, smatra kako svaka agresija nije nužno rezultat frustracije, već da agresivno, kao i svako drugo ponašanje može biti naučeno.

Horvatić (1998) predstavlja širok spektar teorija koje pokušavaju objasniti agresivno ponašanje i kriminalitet općenito. Posebno se veliko zanimanje pridaje kromosomskim aberacijama, pogotovo višku Y kromosoma. Dr. Patricija Jacobs (Horvatić, 1998:183) je u Škotskoj bolnici maksimalne sigurnosti ispitala 315 delinkvenata od kojih je čak 9 imalo suvišni Y kromosom (3%), što je 20 puta veći udio nego u normalnoj populaciji gdje je takav poremećaj prisutan svega 0.15%. Atkinson i

sur. (1983:55) dodaju da novije studije preispituju izravnu vezu između postojanja viška Y kromosoma i agresije. Primjećeno je da muškarci sa XYY aberacijom u općoj populaciji nisu posebno agresivniji od muškaraca s normalnom kromosomskom slikom, s tim da se ipak "XYY muškarci" češće nadu u psihijatrijskim bolnicama i kaznenim ustanovama. Ne zna se još točno zašto je to tako, jer se za sada premalo zna o djelovanju XYY aberacije na ponašanje i osobnost.

Horvatić (1998:182-185) navodi još nekoliko teorija prema kojima se uzrok kriminaliteta traži u osobi počinitelja. To su teorija biološke inferiornosti, teorija nasljedjenih sklonosti, endokrinološke teorije itd. Sve ove teorije mogu dati djelomičan odgovor o uzrocima nasilja i kriminaliteta, jer bismo njihovom isključivošću zanemarili socijalne i psihološke uzroke koji ponekad imaju presudnu ulogu u počinjenju kaznenog djela.

2.1. Nasilje u izvanbračnim vezama

Poznato je da izražavanje nasilja u ljubavnim vezama često započinje prije braka, a smatra se da na osnovi nekih ponašanja u vrijeme predbračne veze možemo predvidjeti pojavu nasilja u braku (Murphy i O'Leary, 1989). Statistike pokazuju da je 28% srednjoškolaca i studenata žrtva nasilja intimnog partnera (Brustin, 1995). Billingham i Sach (1986; prema Pečnik i Žužul, 1994) u svom istraživanju nalaze da je 32% ispitanika bilo u vezama u kojima se nasilje koristilo kao taktika rješavanja konflikta. U istraživanju Murphya (1988; prema Pečnik i Žužul, 1994), na slučajnom uzorku populacije nevjenčanih studenata, čak 40% ispitanika navodi da je u vezi u kojoj je postojalo fizičko i seksualno nasilje.

U provedenim istraživanjima pojam nasilja u izvanbračnim vezama odnosio se na prisilno seksualno ponašanje, verbalnu agresiju, kao i fizičko i psihičko zlostavljanje intimnog partnera. Prema Burnettovoj (1999) oblici fizičkog nasilja uključuju guranje, šamaranje, udaranje šakom ili nogom, davljenje, napad oružjem itd., a psihološko zlostavljanje uključuje prijetnje fizičkim nasiljem nad partnerom ili drugom osobom, zastrašivanje, prisile, ponižavanje, lažne optužbe i slično. Nasilje također može biti povezano s fizičkom ili socijalnom izolacijom i deprivacijom. Žrtve nasilja u izvanbračnim vezama navode kao oblike zlostavljanja: uvrede, ponižavanje, praćenje žrtve, izoliranje žrtve od njezine obitelji i prijatelja, prijetnje samoubojstvom, prijetnje povredom obitelji ili imovine i fizičko i seksualno nasilje (Brustin, 1995).

Prije daljnjeg razmatranja ove teme treba upozoriti na činjenicu da se veći dio istraživanja bavi nasiljem u vezama općenito, te da zbog aktualnosti ove teme u posljednjih desetak godina postoji broj-

na literatura koja ne zadovoljava znanstvene kriterije, već pristrano prikazuju isključivo nasilje muškaraca ili žena (npr. razne feminističke knjige itd). Također treba napomenuti da su rezultati istraživanja većinom dobiveni korištenjem "skale taktika rješavanja konflikta" (CTS) koja je najčešće korišten instrument u istraživanjima raširenosti i učestalosti agresivnog ponašanja, a naročito nasilja u muško-ženskim ljubavnim vezama (Pečnik i Žužul, 1994). CTS je sastavljen od liste ponašanja koja se mogu izraziti u vezi interpersonalnog konflikta. Zapravo se radi o metodi samoiskaza, a poznati su brojni nedostaci te metode kao što su nepoznavanje vlastitog tipičnog ponašanja, selektivnost percepcije i pamćenja, nejednoznačno razumijevanje čestica i različitih "stilova odgovaranja" i namjerno ili nenamjerno iskrivljavanje odgovora zbog socijalne nepoželjenosti ponašanja koje se istražuje (Pečnik i Žužul, 1994). Daljnje kritike CTS-a odnose se na poistovjećivanje žensko-muškog i muško-ženskog nasilja (Bogarde, 1990, Kurz, 1993; prema Carrado et al., 1996), što se ni u kom slučaju ne može uspoređivati.

Tako su prema Kiggs, Murphy i O'Leary (1985), studenti spremniji izvijestiti da su bili žrtve nasilja nego da su sami počinili nasilje nad partnerom. Također se smatra da postojanje određenih tradicionalnih spolnih stereotipa može utjecati na odgovore pri CTS-u. Ti stereotipi podrazumijevaju da se nasilno ponašanje muškaraca u ljubavnim vezama smatra normalnim. Tako je moguće da djevojke neko nasilno ponašanje svoga partnera, ili mladići neko svoje ponašanje, ne dožive kao devijantno i ne izvijeste o tome na CTS-u, dok je veća vjerojatnost da oba spola dožive nasilno ponašanje djevojke neobičnim i devijantnim, bolje ga upamte i iskažu na CTS-u (Pečnik i Žužul, 1994).

Postoje i razlike u djelima koja počinu djevojke ili mladići. U britanskom istraživanju agresije u heteroseksualnim vezama (Carrado et al., 1996) navodi se da je "pljuska" najčešći izraz nasilnog ponašanja. Pri tome veći broj žena navodi da ih je partner gurnuo ili zgrabio, a značajno veći broj muškaraca da ih je partnerica "ošamarila". Neki smatraju da se manji napadi žena na muškarce mogu izjednačiti sa ženskom verbalnom agresijom (Stets, 1990; prema Carrado et al., 1996). Suprotno tome, Straus et al. (1980) i White i Kross (1986; prema White i Humphrey, 1994) u svojim istraživanjima nalaze da se ženska agresija nad partnerom ne razlikuje znatno od muške agresije.

Gelles (1980; prema Pečnik i Žužul, 1994) u istraživanju nasilja u ljubavnim vezama mladića i djevojaka navodi ulogu raznih čimbenika za razumijevanje nastanka i održavanja agresivnog ponašanja među partnerima u ljubavnoj vezi. Postoje tri značajne razine čimbenika - intraindividualna, sociopsihološka i sociokulturalna.

Na intraindividualnoj razini nasilje se pokušava objasniti osobinama ličnosti počinitelja i žrtve. Na sociopsihološkoj razini determinantom nasilja smatraju se interakcije pojedinca sa socijalnom okolinom. Čimbenici sociokulturalne razine odnose se na norme i vrijednosti koje pridonose nasilju među ljubavnim partnerima. No još uvijek je najpopularnije objašnjenje nasilja u bračnim i predbračnim vezama teorija socijalnog učenja (Spatz-Widom, 1989; prema Pečnik i Žužul, 1994). Predstavnici ove teorije tvrde da se agresija najvećim dijelom uči i proizlazi iz iskustva s agresivnim ponašanjem (Vasta et al., 1998:550). Njihova istraživanja pokazuju da se spolne razlike u agresivnosti mogu objasniti činjenicom da dječaci za takva ponašanja očekuju manje neodobravanja te da ih ne zabrinjavaju mogući prijekori (Boldizar, Perry i Perry, 1989, Perry, Perry i Weiss, 1987; prema Vasta et al., 1998:550).

Kod istraživanja agresivnosti u britanskim heteroseksualnim vezama navodi se da su žene kao najčešći razlog nasilja svog partnera odabrale razlog: "Kako bi me natjerao da učinim nešto što je htio"; no česti su bili i razlozi da je "pod utjecajem alkohola" ili da mu je to "u karakteru". Muškarci su također izabrali razlog "Kako bi me natjerala da učinim nešto što želi", ali gotovo jednako često da je "pokušavala doprijeti do njega" ili je "reagirala na prijetnju" (Carrado et al., 1996). Žrtve također izjavljuju da ih je partner okrivljavao za napad ili da je koristio ljubomoru kao ispriku (Brustin, 1995). 25-30% počinitelja adolescenata izjavilo je da su se koristili nasiljem kako bi zastrašili drugu osobu ili kako bi je natjerali da im "nešto da" (Brustin, 1995).

Makepeace (1986; prema White i Humphrey, 1994) navodi da je za muškarce cilj njihova nasilja u izvanbračnim vezama zastrašivanje, dok žene na svoje gledaju kao na samoobranu. Osjećaj izolacije kao rezultat prijašnjih iskustava s nasiljem može pridonijeti većoj svjesnosti o prijetnji povezanoj sa zastrašivanjem od strane partnera, rezultirajući potrebom za samoobranom. Matthews (1984; prema White i Humphrey, 1994) također smatra kako je vjerojatnije da je nasilje kod žena samoobrana. U istraživanju agresije u heteroseksualnim vezama (Carrado et al., 1996), kao i u kanadskom istraživanju (Sommer, 1994; prema Carrado et al., 1996), rezultati pokazuju da većina žena ne navodi svoje nasilno ponašanje kao samoobranu.

U malom istraživanju povezanosti selektivnih socioekonomskih rizičnih čimbenika i ozljeda kod intimnih partnera (bilo u bračnoj, bilo u izvanbračnoj vezi), žene izjavljuju da je najjači prediktor za najteže ozljede bila alkoholiziranost partnera (Burnett, 1999). Otprilike jedna polovina žrtava izjavila je da im je partner bio pod utjecajem alkohola za vrijeme napada.

Murphy i O'Leary (1989) navode da je fizička agresija u vezama način reagiranja na konflikt, tj.

taktika rješavanja konflikta, a ne opće nezadovoljstvo vezom. Straus i Geller (1988; prema Pečnik i Žužul, 1994) nalaze da je kod parova koji se koriste verbalnom agresijom u rješavanju konflikta veća vjerojatnost da će sukobi završiti nasiljem nego kod parova koji se koriste "intelektualnim pristupom".

Nadalje, Coleman i Straus (1986; prema Carrado et al., 1996) nalaze da se u vezama kod kojih dominira bilo muškarac bilo žena javlja više međusobne agresivnosti nego kod egalitarnih parova.

Malamuth (1986; prema White i Humphrey, 1994) smatra kako kod osoba s većim brojem intimnih partnera postoji i veća vjerojatnost da će doći do interpersonalnog nasilja. Istraživanje Carrado et al. (1996) pokazalo je kako su osobe koje su iskusile bilo koji oblik nasilja u prijašnjim vezama također iskusile i nasilje u sadašnjoj vezi. Nadalje, pokazalo se da je osoba koja je bila žrtva teškog delikta nasilja prethodno iskusila i lakše oblike nasilja. Tako su npr. osobe koje su izjavile da su bile žrtve uboda predmetom u 90-100% slučajeva bile i "ošamarene", gurnute i udarane (nogom ili šakom). Iz toga se može zaključiti da nasilje u ljubavnim vezama započinje lakšim deliktima, a nije rijetkost da se postupno pogoršava.

Mnoga istraživanja navode velik udio trudnica među žrtvama nasilja kod kojih se prevalencija kreće između 3.9-8.9%. Međutim Burnettova (1999) navodi istraživanja Salbera i Taliaferra iz 1996. godine koji izvještavaju da je 17% svih trudnih žena bilo žrtvama nasilja, te istraživanje Sebastiana iz 1996. godine koji iznosi brojku od 37%.

Otprilike 23% seksualno zlostavljanih tinejdžerki zatrudni s počiniteljem (Burnett, 1999). Podaci govore da je prevalencija nasilja tijekom tinejdžerske trudnoće oko 22% (Burnett, 1999). Brustin (1995) navodi da 26% trudnih tinejdžerki izjavljuje kako su ih njihovi partneri fizički zlostavljali. Također navodi da ih otprilike pola izjavljuje kako je zlostavljanje započelo ili se pogoršalo kad je partner saznao za trudnoću. Moguće je da nasilje postane još češće nakon porođaja (Burnett, 1999). Ross (1992; prema Burnett, 1999) iznosi da 13% žena prvi put iskuse nasilje za vrijeme trudnoće, dok Salber i Taliaferro (1996; prema Burnett, 1999) navode da čak 40% zlostavljanja započne za vrijeme prve trudnoće. 21-29% žena prijavljuje porast zlostavljanja tijekom trudnoće, dok se kod nekolicine ono smanjuje.

Drugi čimbenici povezani s nasiljem u bračnoj ili izvanbračnoj vezi prema Burnettovoj (1999) uključuju povijest nasilja u obitelji, konzumiranje alkohola ili droge (žrtve, počinitelja ili oboje), psihijatrijsko liječenje u anamnezi i suicidalne sklonosti.

U istraživanju ženske agresije u heteroseksualnim konfliktima (White i Humphrey, 1994) ispi-

tivali su se prediktori za verbalnu i fizičku agresiju studentica prema intimnom partneru. Korištene su kategorije prediktora: roditeljska agresija u djetinjstvu, prihvaćanje agresije u rješavanju konflikata, agresivne/impulzivne crte ličnosti, psihopatologija, prijašnja uporaba agresije i prijašnja viktimizacija. Rezultati su pokazali da je 27.2% žena u nekom obliku iskusilo agresiju od strane roditelja, a 8.5% bilo je svjedokom nasilja među roditeljima. Nadalje, 49.6% žena iskusilo je neku vrstu seksualnog napada u adolescenciji (uglavnom počinjeni od poznanika za vrijeme izlaska); 12.4% iskusilo je neželjeni seksualni kontakt; 16.3% bilo je prisiljeno na spolni odnos; 8.1% bile su žrtve pokušaja silovanja i 12.8% bile su silovane (kao zakonski opisano djelo). Od toga je 88.3% izjavilo da su barem jednom tijekom puberteta u vezi upotrijebili verbalnu agresiju, 51.5% fizičku agresiju, a 85.8% bile su meta verbalne agresije i 47.6% bile su žrtve fizičke agresije. Dakle, rezultati upućuju na to da su djevojke koje su se upuštale u verbalnu i fizičku agresiju prijavile viši stupanj seksualne ili neseksualne viktimiziranosti tijekom puberteta. Seksualna viktimizacija tijekom adolescencije i općenita uključenost u konfliktne veze (bilo kao žrtva ili počinitelj) pretpostavljaju kasniju verbalnu agresiju, dok iskustva obiteljskog nasilja i nanošenje fizičke agresije u romantičnim vezama pretpostavljaju kasniju fizičku agresiju. Također se pokazalo da su djevojke koje su se upuštale u verbalnu ili fizičku agresiju postizale slabije rezultate na skalama emocionalnih veza. Rezultati su pokazivali značajnu korelaciju između slabih emocionalnih veza i svih oblika viktimizacije.

Seghorn et al. (1987) i Straus et al. (1980) navode kako nije rijetkost da dijete koje je bilo žrtva nasilja postane počinitelj nasilja (White i Humphrey, 1994). White i Kross (1991; prema White i Humphrey, 1994) također smatraju kako su veći izgledi da žene koje su bile žrtve nasilja koriste nasilje kao odgovor na konflikte. Prema Burnettovoj (1999) osobe koje su bile žrtve nasilja kao djeca u 50.4% slučajeva prijavljuju zlostavljanje u odrasloj dobi.

Smatra se da bi prijašnja iskustva s agresijom mogla biti posebno važna za žene (White i Humphrey, 1994), stoga što kulturološka očekivanja o ulozi žene ne pružaju socijalnu potporu za žensku agresivnost koja postoji za mušku. Muškarci primaju poruke iz brojnih izvora koji potiču izražavanje moći, dominantnosti i agresije. Također je veća vjerojatnost da će muškarci naučiti prepoznati situacije u kojima je agresivnost prikladna (Malone et al, 1989; prema White i Humphrey, 1994). S obzirom da kod žena to nije tako, bilo koja poruka koja potkrepljuje žensku agresiju mora biti dovoljno jaka da se suprotstavi oprečnim porukama iz drugih izvora. A takvo objašnjenje podržava teoriju socijalnog učenja.

U društvu prevladava mišljenje da su kod nasilja u vezama žene žrtve, a muškarci nasilnici. Iako su podaci glede tog odnosa kontradiktorni, u većini istraživanja prevalencija muškaraca i žena kao počinitelja nasilja nije bitno različita. Lomer i Thompson (1982; prema White i Humphrey, 1994) iznose da su muškarci češće počinitelji, a žene žrtve, dok Plass i Gessner (1983; prema White i Humphrey, 1994) navode suprotno. Arias, Samios i O'Leary (1987; prema Pečnik i Žužul, 1994) nalaze da 32% djevojaka i 30% mladića izjavljuje da su se koristili nasiljem u rješavanju konflikta s partnerom. 1986. godine u časopisu 'Social Work' izašao je članak o nasilju u vezama adolescenata u kojem se navodi da se djevojke češće ponašaju nasilno nego mladići (Gross, 1998). Napominjemo da ovdje treba upozoriti na različitu definiciju nasilja kod različitih autora i predhodno spomenute razlike u muško-žen-skim i žensko-muškim deliktima nasilja.

Jedno je od objašnjenja za toliki postotak žena kao počinitelja što su one, povijesno gledajući, bile ograničene u svojim izražavanjima agresivnosti. Međutim, nedavne bi socijalne promjene sad mogle pružiti više prilika za agresiju (White i Humphrey, 1994). George et al. (1992; prema White i Humphrey, 1994) napominju kako te prilike povećavaju rizik nasilja nad ženama, pa stoga nije nerazumno pretpostaviti da se povećava i rizik izražavanja agresivnosti kod žena.

Istraživanje Carrado i sur. (1996) pokazuju da je nasilje nad ženama od njihovih muških partnera češće kod mladih i neudanih žena, dok je nasilje nad muškarcima od strane partnerica češće kod oženjenih muškaraca.

U britanskom istraživanju agresije u heteroseksualnim vezama, na uzorku od 1.978 ispitanika od 15 godina na više, navodi se da je postotak nasilja, bilo nanesenog partneru ili dobivenog od partnera, bio najveći među najmladima, a opadao je s godinama starosti (Carrado et al., 1996).

Žene od 19. do 29. godine izvještavaju više nasilja od intimnog partnera nego bilo koja druga dobna skupina. Najmanja je vjerojatnost nasilja od intimnog partnera za žene iznad 46 godina (Bureau of Justice, 1995). Burnettova (1999) također navodi da je veća vjerojatnost da će žene između 19 i 29 godina biti žrtve nasilja intimnog partnera, dok 20-30% studentica izvještava o nasilju za vrijeme izlaska.

U studiji o zabrani pristupa dob počinitelja kretala se od 17 do 70 godina, a dvije trećine napadača imale su između 24 i 40 godina (Buzawa i Buzawa, 1996).

2.2. Nasilje u vezama istog spola

Nasilje među partnerima istog spola javlja se jednako često kao i u heteroseksualnim vezama.

Prema podacima Barnes (1998) prevalencija nasilja u homoseksualnim vezama iznosi 25-33%. Počinitelji nasilja u homoseksualnim vezama koriste slične oblike zlostavljanja kao i oni u heteroseksualnim vezama, s time da su česte i prijetnje o otkrivanju njihove veze obitelji, prijateljima, poslodavcu itd. (Lundy, 1993). Svake godine zlostavljano je između 50.000 i 100.000 lezbijki i oko 500.000 homoseksualaca (Murphy, 1995). U istraživanju psihologinje Vallerie Coleman na uzorku 80 lezbijki pokazalo se da je 46% iskusi učestalo nasilje (Garcia, 1991; prema Gross, 1998). Istraživanja za Ameriku navode da je nasilje u vezama istog spola velik problem jer je po tipu i prevalenciji identično heteroseksualnom nasilju, ali njihove žrtve dobivaju nedovoljnu zaštitu (Barnes, 1998). U sedam država SAD-a nasilje među partnerima definirano je tako da isključuje žrtve istog spola. 21 država ima zakone o sodomiji prema kojima žrtve istog spola moraju prvo priznati zločin da bi mogle dokazati kako su u intimnoj vezi (Barnes, 1998). Murphy (1995) navodi da je do 1994. bilo 1.500 prihvatilišta i skloništa za zlostavljane žene, a većina je odbijala pomoći žrtvama nasilja u homoseksualnim vezama.

2.3. Nasilje u braku

Idealizirana slika nuklearne obitelji koja obuhvaća dva biološka roditelja i njihovu zakonitu djecu, gdje svi zajedno žive u zajedničkom domaćinstvu, postaje sve više oaza nasilja, izgovor za brutalno izživljavanje nad slabijim, podčinjenim, nad žrtvama. Tradicionalno represivna obitelj značila je klasičnu, autoritativnu, patrijarhalnu obitelj, u kojoj su objekti represije bili dijete i supruga, majka. Posljednjih se sto godina u industrijskim društvima obitelj izmijenila u mnogočemu (Šeparović, 1985: 187-188).

Najvažnije su promjene u tome što se od široke srodničke obitelji odvajaju i izoliraju nuklearne obitelji, što se u njima smanjuje broj djece, a povećava broj razvoda braka. Međutim, unatoč tome, nema znakova raspada te iste nuklearne obitelji. Mijenjaju se odnosi autoriteta, ali ne bez nasilja nad slabima. U opsežnim krizama braka iz mnogih razloga stradavaju i djeca. Nerijetko su instrumentalizirana u strategijama borbe svojih roditelja. Brak sve više gubi svoju gospodarsku i materijalnu uvjetovanost i sve se više pretvara u emocionalno-nagonsku, psihosocijalnu međuljudsku zajednicu (Šeparović, 1985: 187-189).

Pod terminom "nasilje u braku", podrazumijeva se viktimizacija osobe s kojom je nasilnik imao ili ima zasnovanu bračnu zajednicu (Burnett, 1999). Ona obuhvaća jednako nasilje nad muškarcima i nad ženama. Nasilje u braku nije novost, a još manje rijetkost. Postoje podaci da je englesko običajno pravo dopuštalo šibanje supruge pod uvjetom da

promjer štapa kojim je suprug udario ne bude deblji od njegova palca (Burnett, 1999). Prema nekim autorima (Gross, 1998) i muškarci su tijekom povijesti bili zlostavljani, a kad bi se to doznalo, zajednica bi ih ignorirala i izvrgavala ruglu.

Nasilje u braku opisuje niz ponašanja kojima se koristi osoba kako bi zadobila ili zadržala moć i kontrolu nad bračnim partnerom. Takva se ponašanja mogu dogoditi jednom, mogu se događati tijekom dužeg vremenskog razdoblja, tj. kontinuirano, te zasebno ili u kombinaciji.

Uz predhodno navedeno fizičko, psihičko i seksualno zlostavljanje, zabrana ili otežano održavanje kontakta s prijateljima i rođacima, te deprivacija tj. odbijanje pomoći bolesnom ili ozlijeđenom bračnom partneru, te zabrana pristupa novcu ili drugim bitnim potrepštinama, još su samo neki primjeri oblika nasilja u braku (Burnett, 1999).

S druge strane, važnost kulturalne podrške u nasilju nad ženama može se vidjeti u studiji Mohammeda Ayata (prema Adler et al., 1991:236) na 160 zlostavljanih žena u Maroku. Došao je do podatka kako 25% žena smatra da je muškarac začaran ako ne tuče svoju ženu. 8% vjeruje kako je takav muškarac slaba ličnost ili da je se boji, dok će ga 2% smatrati abnormalnim, a drugih 2% da ju ne voli ili nema interesa za nju.

Mnogo je pokazatelja da se u braku događaju brojni, teški, trajni i vrlo okrutni delikti nasilja koji često ostaju neprijavljeni, a sve zbog intimnosti i zatvorenosti obiteljskoga kruga. U većini slučajeva radi se o nasilju u većim urbanim sredinama. Pritom je bitno uzeti u obzir činjenicu da je ruralna sredina konzervativnija, izoliranija i patrijarhalna, pa je sklonija prikrivanju izvršenja nasilja. Također se smatra da je stupanj tolerancije u ruralnim sredinama veći. Jedna od značajki nasilja u braku jest njegova dugotrajnost. Žrtve slabo i nerado komuniciraju s vanjskim svijetom, policijom i drugim organima formalne društvene kontrole (Šeparović, 1985: 189-190).

Još jedna značajna karakteristika gotovo svih "nasilničkih" obitelji jest tzv. "ciklus nasilja", koji je zapravo opis modela nasilja. Ovaj se model sastoji od tri dijela: 1) nakupljanje tenzije (što pretihodi samom činu nasilja), 2) nasilnički čin, 3) odsustvo tenzije (faza pomirbe tj. medenog mjeseca) (Burnett, 1999).

U prvoj fazi, akumulaciji tenzije, potencijalna se žrtva pokorava zahtjevima agresivnog partnera, ne bi li mu na taj način ugodila i odgovorila ga od nasilnog čina. Nasilnik, posve nesvjestan žrtvinih pokušaja, postaje još agresivniji. Žrtva je svjesna što će joj se dogoditi pa, paradoksalno, nerijetko učini nešto što će ubrzati izljeve nasilja samo "da to što prije bude gotovo". Nakon samog čina nasilja, nasilnik nastupa izuzetno skrušeno prema žrtvi

uz izljeve ljubavi i obećanja kako se nešto slično nikad više neće ponoviti (Burnett, 1999). No tijekom šest mjeseci 32% viktimiziranih žena ponovno okuse nasilje u braku (Bureau of Justice, 1986).

Prema Burnettovoj (1999), između tri navedene faze, upravo je u ovoj posljednjoj najmanja vjerojatnost da će žrtva tražiti pomoć ili prijaviti nasilnog partnera. Kao razlozi ne prijavljivanja najčešće se spominju ljubav (uglavnom žrtve prema nasilniku), nada da se čin nasilja više neće ponoviti, emocionalna ili ekonomska ovisnost, posebno ako su prisutna i djeca, te strah da sljedeći izljev agresije ne bude još žešći. Pokušaj napuštanja zlostavljača najčešće je za žrtvu (ženu) najopasnije razdoblje. Prema nekim podacima, žene koje napuste muža u trostruko su većoj opasnosti pred njima nego razvedene žene, a u dvadeset puta većoj od žena u braku.

47% nasilnih muškaraca pretuče svoje žene najmanje tri puta godišnje (AMA Diagnostic and treatment guidelines on domestic violence, 1994).

Oko 75% muževa napada svoje žene kad ih one napuštaju, a kao krajnji rezultat njihova nasilja nerijetko se javlja ubojstvo (Burnett, 1999).

Uvriježeno je mišljenje da je kriminal u prvom redu "muška pojava", tj. fenomen svojstven muškarcima. Takvo shvaćanje nije samo posljedica predrasuda vezanih uz ulogu muškaraca i žena u društvu, već se temelji i na činjenici da su muškarci u svim povijesnim razdobljima u svim zemljama svijeta učinili mnogo više kaznenih djela nego žene, osobito kaznenih djela nasilja (Konstantinović-Vilić, 1986).

Međutim, ista autorica tvrdi da žena danas sve više napušta svoje mjesto "drugoga" i ulazi u područje tzv. "muškog zločina", u područje nasilja i agresivnosti. Slično tvrde i neki drugi autori. Tako Sewell i Sewell (1997) tvrde da su žene te koje u većini slučajeva započinju sukob među supružnicima, da one češće zlostavljaju djecu, da češće i snažnije udaraju svoju mušku djecu, da počine više ubojstava svoje djece nego njihovi supruzi. Također tvrde da 82% osoba prvi put dožive čin nasilja od ženske ruke. Ovdje se, međutim, ne navodi kakvo se ponašanje smatra nasiljem. Isti autori ovakvo ponašanje žena objašnjavaju tezom da one svoj dom smatraju vlastitim teritorijem, te da će poput mnogih drugih vrsta na zemlji, bez obzira na veličinu i snagu, stati u obranu svog teritorija osjete li se ugroženima.

Slične podatke u svom članku navodi i Fiebert (1998) koji tvrdi da žene jednako često, ako ne i češće, provode nasilje u svojim obiteljima. On tvrdi da će tri puta češće u međusupružničkim razmicama oružje upotrijebiti žene. Ističe da žene iniciraju glavninu nasilja u braku, te da počine većinu zlostavljanja djece. Fiebert (1998) također kaže da

javnost ne zna pravu istinu o nasilju u braku jer muševci uglavnom ne prijavljuju svoje nasilne žene policiji, dok su žene ohrabrivane da to učine. Isti autor smatra da mnoge žene prijavljuju svoje muževe zato što se boje i najmanjeg incidenta; druge ih pak lažno prijavljuju misleći iz toga izvući neku materijalnu korist. Da je nasilnost u ženama biološki uvjetovana, Fiebert (1998) zaključuje na temelju podataka koji navode da su u gotovo svim kulturama žene agresivnije od svojih partnera, te da je svake 14. sekunde muškarac žrtva nasilja u braku. Farrell (1994) ističe da u fizičkim obračunima među supružnicima češće žene udaraju prve i da to čine učestalije nego njihovi muževi (prema Fiebert, 1998).

Archer i Roy (1989; prema Fiebert, 1998) se slažu da će se u heteroseksualnim vezama žene ponašati agresivnije, tj. na štetu svog bračnog partnera. Druga dva autora, Brinkerhoff i Lupri (1988), ističu da je nasilje prisutnije kod mladih parova i u brakovima bez djece (prema Fiebert, 1998).

Fiebert i Gonzales (1997; prema Fiebert, 1998) zagovaraju tezu da su žene najagresivnije u svojim dvadesetim godinama te da se agresivnost s godinama smanjuje. Farrell (1994; prema Fiebert, 1998) kaže da upravo zato što su muškarčevi udarci snažniji i mogu imati veće posljedice, žene posežu za opasnijim metodama (izljevanje kipuće vode na supruga, udaranje tavom po glavi).

Isto je tako bitno spomenuti da žene u 82% slučajeva, a muškarci u 25%, koriste oružje protiv svog partnera (Farrell, 1994; prema Fiebert, 1998).

Kao jedan od dobrih prediktora mogućeg nasilja u braku navodi se zlostavljanje u djetinjstvu (Marshall, 1987; prema Fiebert, 1998). Smatra se da su žene osjetljivije na nasilje doživljeno u djetinjstvu, te da će se u skladu s tim ponašati unutar vlastite obitelji (Malone, Tyree i O'Leary, 1989; prema Fiebert, 1998).

Prema istraživanjima Straussa i Gellesa iz 1986 (Gross, 1998) smanjeno je nasilje nad ženama u braku, s 12.1% na 11.3%, dok se nasilje nad muškarcima unutar obitelji povećalo s 11.6% na 12.1%. Često se ne vjeruje u nasilje koje provode žene jer ono ne odgovara stereotipu o ženama kao pasivnima i bespomoćnima.

Usprkos tome što se nasilje nad muškarcima sve više aktualizira, nasilje nad ženama još predstavlja velik problem i pobuđuje veliko zanimanje o čemu svjedoče i sljedeći podaci:

- svake je godine najmanje dva milijuna žena viktimizirano od strane svojih muževa, no sumnja se da je tamna brojka dvostruko veća (Burnett, 1999)
- jedna od tri žene doživi bar jednom u životu fizički napad od strane partnera (American Psychological Association, 1996).

- 28% ukupnog godišnjeg nasilja nad ženama počine njihovi intimni partneri (Bureau of Justice, 1994). Isti izvor tvrdi da je tek 5% ukupnog nasilja nad muškarcima djelo njihovih partnerica
- 90-95% žrtva nasilja u supružničkim odnosima su žene (Bureau of Justice, 1994)
- većina nasilja koje počine žene zapravo su djela počinjena u samoobrani, a sva ona rezultiraju manjim ozljedama od onih koja počine muškarci (Chalk i Kings, 1998)
- žene su u deset puta većoj opasnosti da će biti viktimizirane od strane svojih partnera nego muškarci (Bureau of Justice, 1995)

Kad govorimo o nasilju u braku prema Burnettovoj (1999), bitno je spomenuti i postojanje tkz. rizične skupine koju čine:

- muškarci i žene sa specijalnim potrebama koji su ovisni o svojim skrbnicima i njegovateljima
- ugroženije su žene s višim stupnjem obrazovanja, tj. boljim radnim mjestom, od žena koje se po tim karakteristikama ne razlikuju od svojih muževa

Važno je istaknuti nekoliko čimbenika koji su nerijetko prisutni u nasilničkim brakovima. To su droga i alkohol (koji su podjednako karakteristični i za žrtvu i za nasilnika), te nasilnička prošlost u obitelji (Burnett, 1999).

Kako bi se problemu nasilja u braku moglo prići što ozbiljnije, bitno je raspolagati što pouzdanijim podacima koji neće biti obojeni vlastitim stavom ili mišljenjem, a čiji će jedini cilj biti otkrivanje istine u svrhu što bolje detekcije i prevencije nasilja u braku. Dobro je imati na umu da nasilje nad muževima ne bi smjelo biti promatrano kao suprotna strana nasilja nad ženama. I jedno i drugo su problemi, jer se radi o nasilju jedne osobe nad drugom (Langley i Levy, 1997; prema Gross, 1998).

3. UBOJSTVO INTIMNOG PARTNERA

U Hrvatskoj je proveden vrlo malen broj istraživanja koja se bave ovom problematikom, a jedno od najdetaljnijih i najopsežnijih učinila je Kovčo (1996) koristeći uzorak od 102 osobe koje su u Hrvatskoj u razdoblju od 1974. do 1994. godine izdržavale kaznu lišenja slobode zbog ubojstva intimnog partnera. Zbog toga ćemo pokušati prikazati i usporediti osnovne karakteristike ove vrste ubojstva u Hrvatskoj s podacima dobivenim istraživanjima u nekim drugim zemljama.

Ubojstvo intimnog partnera često je kulminacija učestale povijesti nasilja unutar zajednice. Kovčo (1996) napominje da ubojstva intimnog partnera nisu neuobičajena pojava te da postoji pojačan interes za ovu problematiku, a pogotovo za spolne

razlike u "predispoziciji" i frekvenciji ovakvih ubojstava. Također naglašava da ubojstvo nije, za razliku od laičkog razmišljanja, jednostrana i mehanička aktivnost u kojoj počinitelj jednostrano izražava svoje agresivne dispozicije, već je ovdje riječ o kompleksnoj dinamici nasilničkih odnosa. Nije rijetkost da žrtva u krucijalnom momentu postane počinitelj.

Istraživanja u SAD-u pokazala su da je gotovo polovica žrtava na neki način povezana ili upoznata sa svojim ubojicom, a najčešća je povezanost upravo supružnička (Ewing, 1997). Upravo zbog ovakvih podataka smatramo da bi ova problematika trebala privlačiti više pozornosti.

U svim istraživanjima pokazale su se velike razlike u frekvenciji ubojstava između žena i muškaraca, i većina autora objašnjava kako je ovaj problem više zastupljen u muškoj populaciji, kao i kriminalitet općenito. Međutim, na uzorku od 102 ispitanika koji su izdržavali kaznu u KZ Lepoglava i KZ Gradiška zbog ovog kaznenog djela, u istraživanju Kovčo, 53.9% počinitelja čine žene. Ovaj podatak ona objašnjava u kontekstu dosadašnjih studija žena počiniteljica ubojstava, jer je homocidno ponašanje žene uglavnom usmjereno prema članovima obitelji. Američka istraživanja sugeriraju da se visok postotak žena u ubojstvima intimnog partnera pojavljuje kada sustav socijalne zaštite ne djeluje na njihovu neprestanu ugroženost od strane intimnih partnera (Wilson i Daly, 1992; prema Block i Christakos, 1995).

Prema viktimoškim podacima, u razdoblju od 1967. do 1971. godine, 58% ubijenih žena (iznad 16 godina starosti) u Velikoj Britaniji bile su žrtve svojih supruga ili ljubavnika (Gibson, 1975; prema Šeparović, 1985:191).

Prema podacima FBI-a (2000) iz 1982. godine, 30% žena koje su bile žrtve ubojstva, ubijene su od svojih bračnih partnera.

U odnosu na vrstu ubojstva i spol, u Hrvatskoj možemo naći značajne statističke razlike. Muškarci najčešće (93.6%) čine "obično" ubojstvo, dok samo 6.4% kvalificirano. Kod žena je u ovom uzorku karakterističan visok postotak (18.2%) ubojstava na mah (Kovčo, 1996). Iako gotovo sva ubojstva imaju namjeru izravno ozlijediti drugu osobu, 25 od 2.371 ubojstva u Chicagu, od 1965. do 1990. godine, imala su dodatan motiv. Postojalo je 19 slučajeva u kojima je motiv bio instrumentalni (izravni i primarni cilj bio je novac ili neka vrsta vlasništva), 1 slučaj imao je za motiv seksualno zlostavljanje, a 5 ubojstava bilo je počinjeno iz samilosti prema žrtvi (Block i Christakos, 1995).

Dobash i Dobash (1995), Dutton i Browning (1988), Mason i Blankenship (1987), te Wilson i Daly (1987) (prema Kovčo, 1996) temeljem svojih istraživanja govore da osnovni motiv za intimno

nasilje može biti muškarčevo dokazivanje snage i kontroliranje žene. U studiji u Chicagu, jednim aspektom kontrole smatraju i seksualnu ljubomoru, kada počinitelj optužuje žrtvu za privlačenje pozornosti na sebe, bez obzira postoje li za to objektivne indicije ili ne. Tako je 7% žrtava ubijeno u situacijama ljubomore (Block i Christakos, 1995).

U Hrvatskoj, najzastupljeniji motivi za počinjenje ovog kaznenog djela su bračne razmirice (56.9%) i ljubomora (18.6%). Ostali motivi vrlo su malo zastupljeni, dok u 4.9% slučajeva motiv nije poznat (Kovčo, 1996). U svojem istraživanju Kovčo nalazi samo jedan slučaj ubojstva iz koristoljublja, u kojem je počinitelj žena, i dva slučaja osvete, gdje su oba počinitelja muškarci.

Wilson, Daly i Daniele (1995), koji su radili istraživanje o ubojstvu unutar obiteljske zajednice, smatraju da je ubojstvo žene snažno povezano s njezinim godinama. Tako postoji specifično visok postotak mladih supruga ubijenih od svojih muževa u Kanadi, SAD-u, Velikoj Britaniji i Australiji. Podaci o dobi žrtve ovog kaznenog djela u Hrvatskoj pokazuju da su žrtve najčešće osobe u dobi od 51 do 60 godina (35.3%), i one u dobi od 41 do 50 godina (23.5%) (Kovčo, 1996), što se razlikuje od podataka karakterističnih za gore navedene zemlje.

Dob počinitelja ovog kaznenog djela malo se razlikuje od dobi žrtava, tako da se zaključuje kako počinitelji vrše ovo kazneno djelo u zreloj dobi (Kovčo, 1996).

Dob počinitelja	18-21 g.	22-25 g.	26-30 g.	31-40 g.	41-50 g.	51-60 g.	60 i više
Postotak	2.0%	2.9%	22.5%	20.6%	28.4%	11.6%	11.6%

Poredimo li dob žrtve i počinitelja, možemo uočiti određeni pomak u dobi počinitelja, odnosno počinitelji ubijaju nešto starije partnere od sebe.

Mužinić-Masle (1998) iz psihijatrijske bolnice "Vrapče" radila je istraživanje o ženama kao počiniteljima kaznenog djela ubojstva i pokušaja ubojstva od 1993 do 1996, ali samo na pacijentima bolnice. U viktimološkom prikazu nalazimo da su 80% žrtava navedenog kaznenog djela bili intimni partneri. Iako zbog razlike u varijablama ove podatke ne možemo s točnošću uspoređivati, velika sličnost s istraživanjima koje je provela Kovčo vidi se u načinu izvršenja kaznenog djela. Oba istraživanja pokazala su visoku frekventnost korištenja hladnog oružja i oruda.

SREDSTVO	KZ GRADIŠKA	PSIH. BOL. "VRAPČE"
HLADNO ORUŽJE	54.5%	50%
ORUĐE	20%	15%

Jedina značajna razlika uočava se u korištenju vatrenog oružja koje pacijentice bolnice "Vrapče" koriste gotovo dvaput češće (35%) nego žene koje kaznu izdržavaju u kaznenom zavodu (16.4%). Ovaj visok postotak vatrenog oružja kod pacijentica sličniji je frekventnosti korištenja te vrste oružja kod muškaraca.

Prema Block i Christakos (1995) podaci o ubojstvu intimnog partnera u Chicagu pokazuju visoku uporabu noža. Tako je 52% žena koje su ubile svoje muške partnere, i 6 od 8 žena koje su ubile svoje ženske partnere, koristilo nož. Kod muškaraca nož je bio sredstvo izvršenja kaznenog djela u 22% onih koji su ubili svoje ženske partnere i 40% onih koji su ubili svoje muške partnere. U Hrvatskoj muškarci se također često koriste hladnim oružjem (44.7%), a zatim vatrenim oružjem (29.8%). U usporedbi sa ženama koje oruđe koriste u 20% slučajeva, kod muškaraca je taj postotak izuzetno nizak, svega 0.6% (Kovčo, 1996).

Promatrano bez spolne diferencijacije, najfrekventnije sredstvo koje se koristilo u ubojstvima intimnog partnera u Chicagu, od 1956-1993. godine, bili su revolveri i pištolji (35%) i noževi (37%). U komparaciji s ostalim kaznenim djelima protiv života i tijela u tom razdoblju nož je mnogo manje zastupljen, čak 80% (Block i Christakos, 1996). Također je zanimljiva komparacija uporabe vlastite fizičke snage kao sredstva za počinjenje ovog kaznenog djela. Gotovo podjednaki broj muškaraca (6.4%) i žena (5.5%) usmrtilo je svoju žrtvu vlastitom fizičkom snagom, pa se tu dovode u pitanje tvrdnje o fizičkoj inferiornosti žene, barem u situacijama očuvanja egzistencije (Kovčo, 1996).

Tipično ubojstvo intimnog partnera podrazumjeva da jedan počinitelj ubije jednu žrtvu. Ali postoje podaci o sudioništvu koji nam pomažu da otkrijemo intenzitet namjere i planiranja kaznenog djela.

Prema istraživanju Block i Christakos (1995) ubojstva u kojima postoji više od jedne žrtve smatra se gotovo muškom aktivnošću, jer u 3 od 52 slučaja gdje je postojalo više žrtava, počinitelj je bila žena, a u jednom od tih slučajeva muž (78) i žena (63) ubili su jedno drugo. Najčešće dodatne žrtve u 49 slučajeva u Chicagu možemo podijeliti u tri kategorije:

- djeca ili pastorci - 18 slučajeva
- muškarci za koje je počinitelj (partner) smatrao da je ljubavnik - 14 slučajeva
- ljudi koji pomažu žrtvi da napusti brak/vezu i da se udalji od partnera, ili oni koji je direktno štite

U nekoliko slučajeva osobe koje su se bez ikakve povezanosti sa žrtvom nalazile na mjestu gdje se kazneno djelo vrši, postale bi žrtvama ubojstva.

Prema dobivenim podacima, žene češće čine ovo kazneno djelo u sudioništvu. Prema istraživanjima Kovčo (1996), svi su muškarci djelo počinili sami, dok je 7 žena (12.7%) počinilo djelo u sudioništvu s jednom osobom, a jedna žena u sudioništvu s tri osobe.

Američki podaci pokazuju da je u više od polovice slučajeva (24 od 40) u kojima je postojalo sudioništvo, počinitelj bila žena (Block i Christakos, 1995). No usporedimo li te podatke s onima dobivenima u Hrvatskoj (Kovčo, 1996), možemo vidjeti da u američkom istraživanju postoji dosta slučajeva u kojima je muškarac počinio ovo kazneno djelo u sudioništvu, dok u Hrvatskoj takvog slučaja nije bilo. Ovo bismo mogli objasniti opsežnošću američkog istraživanja tijekom 29 godina i veličinom tog uzorka (2556 osobe).

U istraživanju Kovčo (1996), kritičnost ispitanika prema kaznenom djelu relativno je ravnomjerno distribuirana u oba promatrana smjera. Gotovo je podjednak broj onih koji su kritični prema djelu i onih koji nisu, bez obzira na spol. Visoki stupanj nekritičnosti prema djelu objašnjava se samom prirodom delikta - počinitelji mogu djelo doživljavati kao samoobranu ili u drugom slučaju smatrati da je žrtva "dobila što je zaslužila".

Uz kritičnost prema djelu povezuje se i sklonost suicidu nakon počinjenja ovog kaznenog djela. Neki psihoanalitičari ubojstvo promatraju kao psihološki ekvivalent samoubojstvu koji nastaje transformiranjem impulsa samokažnjavanja u potrebu za kažnjavanjem drugih (Abrahamsen, 1960; prema Kovčo, 1996).

Wolfgang (1958) (prema Singer, 1996:292) je istraživao ubojstvo bračnog partnera, te je našao vrlo značajan udio žrtve u genezi samog delikta. Došao je do podatka: žene koje liše života svoga muža vrlo rijetko, a muševci nakon što liše života svoju ženu često, nakon izvršenog djela počine samoubojstvo.

Wilson, Daly i Daniele (1995) u svojim su uzorcima (Kanada, Engleska i Wales) otkrili najveći postotak samoubojstava. Iako se njihovo istraživanje bavilo ubojstvom unutar obitelji, gdje je 50.9% muških počinitelja učinilo samoubojstvo, među njima je 25.3% muževa koji su ubili svoje supruge. Moramo se zapitati koliko je tek bilo pokušaja samoubojstava, jer ovi podaci govore samo o uspješno počinjenom samoubojstvu.

U Chicagu, 15% muškaraca koji su ubili svojeg ženskog partnera, i 5% onih koji su ubili svojeg muškog partnera, počinili su samoubojstvo; međutim, svega je 0.2% žena koje su ubile svoje muške partnere počinilo samoubojstvo, a to nije učinila niti jedna žena koje je ubila svojeg ženskog partnera (Block i Christakos, 1995).

Daly i Wilson (1988) (prema Kovčo, 1996) nude dva objašnjenja za takvu spolnu distribuciju: prvo nalaze u psihologiji muškarca, odnosno u njegovu vjerovanju da "posjeduje" ženu koja kasnije neće moći živjeti bez njega, pa najprije ubija nju, a onda sebe. Drugo objašnjenje proizlazi iz osjećaja krivnje. S druge strane, žene uglavnom ubijaju muškarce iz samoobrane, pa ih stoga ne obuzima krivnja. Iako ovakve hipoteze imaju svoje kritike, one se za sada čine najprihvatljivijima u svrhu objašnjenja ovakve distribucije suicidalnosti nakon počinjenja ovog ubojstva.

U Hrvatskoj podaci pokazuju da je 10.8% počinitelja ubojstva pokušalo izvršiti suicid, a razlike u spolu nisu toliko značajne: 12.8% muškaraca i 9.1% žena (Kovčo, 1996).

Prema dobivenim rezultatima može se zaključiti da je samoubojstvo, kao posljedica kaznenog djela ubojstva, upravo karakteristično za ubojstvo intimnih partnera i članova obitelji, jer podaci govore da je stopa samoubojstva kod drugih vrsta ubojstava oko 2-3% (Wilson, Daly i Daniele, 1995).

Nakon svih navedenih podataka, svakako još treba navesti podatke o kazni koja je bila izrečena počiniteljima ovog kaznenog djela. S obzirom da u američkim, britanskim i kanadskim uzorcima ova varijabla nije bila istraživana, prikazat ćemo podatke koje je Kovčo (1996) dobila u svojem istraživanju u KZ Lepoglava i KZ Gradiška.

U najvećem broju slučajeva bila je izrečena kazna od 5-10 godina zatvora (31.4%), a u najmanjem broju slučajeva od 3-5 godina (18.6%). Značajne razlike u varijablama u odnosu na spol uočavaju se u kaznama do 3 godine i od 10 i više godina zatvora. Tako je 36.4% žena bila izrečena kazna do 3 godine, nasuprot 12% muškaraca. S druge pak strane, obrnuto su proporcionalni podaci za kazne od 10 i više godina zatvora, gdje je takva kazna bila izrečena 12.7% žena, a 38.3% muškaraca.

Slažemo se s mišljenjem Kovčo da su organi kaznenog postupka blaži prema ženama u kaznenim djelima ubojstva ovakvog tipa, jer se žena uglavnom promatra kao žrtva u situacijskoj ulozi počinitelja.

Promatrajući ovu vrstu ubojstva tijekom ovog stoljeća, primijetit ćemo da je u kriminogenoj populaciji ubojstvo intimnog partnera oduvijek zauzimalo visoko mjesto. Margaret A. Zahn (1989:221-229) dala je povijesni pregled svih vrsta ubojstava u Americi u ovom stoljeću, iz kojega ćemo ovdje prikazati podatke vezane za kazneno djelo ubojstva intimnog partnera.

Tako Boudouris u Detroitu nalazi da je od 1926-1933. godine najveći postotak ubojstava bio vezan uz policijsku praksu, što su "opravadana" ubojstva. Uz tu vrstu ubojstava na drugom su se

mjestu nalazila ubojstva vezana za članove obitelji (18.2%), ubojstva prijatelja ili zananaca (18.2%) i kriminalne transakcije (16.6%).

Analiza 883 ubojstva u Chicagu, od 1926-1927., pokazala je slične rezultate u svim varijablama osim u onoj vezanoj za ubojstvo unutar obitelji, gdje je stopa ubojstva iznosila "svega" 8.3%.

Brojne studije o povezanosti počinitelja i žrtve ubojstva provedene su od 30-ih do 60-ih godina u američkim sjevernim i južnim gradovima: Houstonu (Bullock, 1955), Birminghamu (Harlan, 1950), Clevelandu (Besing i Schoeger, 1970), Detroitu (Boudouris, 1970) i Philadelphiji (Wolfgang, 1958). Sve ove studije naglašavaju da je ubojstvo vezano za obitelj i ubojstvo intimnog partnera postala vrlo važna kategorija u odnosu na prijašnje godine.

Važnost ove vrste ubojstva u Detroitu Boudouris (1970) je prikazao dajući longitudinalne podatke. Tako je dvadesetih godina ubojstvo vezano za obitelj činilo 21.9% kriminalne populacije, tridesetih godina 29.3%, četrdesetih 32.6%, da bi pedesetih godina naraslo do 38.4%. Prijatelji i znanici i dalje su na drugome mjestu prema ovim podacima.

Bullock (1955) ne navodi postotke ubojstava vezanih za obitelj, već tri najfrekventnija oblika ubojstva:

1. ubojstva vezana za bilo kakve svade ili prepirke
2. ljubavni trokuti ili ljubomora među prijateljima
3. bračne svade

Wolfgang (1958) u Philadelphiji pronalazi da je u odnosu počinitelj-žrtva 25% ubojstava vezano za članove obitelji, s dodatnih 10% koja uključuju seksualne partnere koji nisu bili članovi obitelji.

Zahn (1989) zaključuje da su četrdesete i pedesete bile godine s relativno niskom i stabilnom stopom ubojstva. Nadalje, to je bilo vrijeme kada su prevladavale dvije vrste ubojstava: 1) vezana za članove obitelji (najčešće bračni partneri i ljubavnici); 2) ubojstva između dva muškarca koja su se poznavala i svadala u vrijeme počinjenja ubojstva.

Šesdesetih i sedamdesetih godina najopsežnije istraživanje ove teme proveo je Nacionalni odbor za nasilje, s kasnijom analizom Lynn A. Courtis (1974). Prema povezanosti žrtve i počinitelja, u sedamnaest američkih gradova 1967. godine pokazalo se da je ubojstvo supružnika iznosilo 15.8%, ubojstvo nekog drugog člana obitelji 8.9%, dok je 9.0% uključivalo primarne veze kao što su bliski prijatelji i ljubavnici. Koristeći policijsku dokumentaciju, Block (1974, 1977) je istraživala 7.045 kriminalnih ubojstava u Chicagu, od 1965-1974. Ona također nalazi dvije osnovne, najčešće vrste ubojstava: one vezane za obiteljske svade i prepirke s prijateljima, i one vezane za razbojništvo.

Riedel i Zahn (1985) nalaze da nacionalni postotak ubojstava vezanih za obitelj 1978. godine iznosi 18.7. Straus i Williams (1988) uspoređuju muške i ženske žrtve od 1980-1984. godine, gdje zaključuju da je 17% muškaraca ubijeno od člana obitelji, nasuprot 42% žena. Luckenbill (1977) i Gelles (1972) slažu se da se ubojstvo bračnog partnera odvija unutar kuće, a uglavnom je posljedica mnogih prijašnjih nasilnih delikata.

Za kraj Zahn (1989) daje pregled porasta i pada mnogih vrsta ubojstava, ali također zaključuje kako stopa ubojstava vezanih za obitelj ne fluktuirala mnogo tijekom ovog stoljeća.

4. UTJECAJ RAZNIH ČIMBENIKA NA NASILJE I UBOJSTVA MEĐU INTIMNIM PARTNERIMA

Mnogi autori navode različite čimbenike koji bi kao rizični faktori mogli utjecati na pojavu nasilja i ubojstva u intimnim vezama. Neki se pojavljuju samostalno, međutim nije rijetkost da su kombinirani s nekim drugim čimbenicima.

UTJECAJ ALKOHOLA I DROGE:

Brojna istraživanja ne samo da sugeriraju, već i potvrđuju odavno znanu povezanost alkohola i agresivnosti (Kozarić-Kovačić, 1996:12), pa se tako značajnost alkoholiziranosti bilo počinitelja, bilo žrtve ubojstva susreće u velikom broju istraživanja (Wolfgang, 1958; Friebe et al., 1970; Pešić, 1972; Konstantinović-Vilić, 1986; Einsele, 1978; Puškarić, 1982; Kovčo, 1995; Kellerman et al., 1993; prema Kovčo, 1996).

U Kanadi (Johnson, 1995; prema Block i Christakos, 1995) 63% teško zlostavljenih, i 38% manje zlostavljenih žena tvrde kako je zlostavljač uglavnom konzumirao alkohol u vrijeme počinjenja delikta nasilja. Brookoff et al. (1997; prema Burnett, 1999) također navodi kako je alkohol, u nasilničkim odnosima često u kombinaciji s kokainom.

S druge strane Browne (1986; prema Block i Christakos, 1995) nalazi veću konzumaciju alkohola kod žrtava nasilja i ubojstva od ženskih počinitelja. Prema podacima Kovčo (1996), više od polovice počinitelja ubojstva intimnog partnera (52%) ima problem s alkoholom, a distribucija s obzirom na spol pokazuje da muškarci (61,7%) imaju u nešto većoj mjeri problema s alkoholom od žena (43.6%).

Vrlo je česta pojava alkoholiziranosti i počinitelja i žrtve za vrijeme nasilnog čina koji je doveo do ubojstva (Block i Christakos, 1995). Prema navedenim autorima, ova je pojava češća kod heteroseksualnih parova (54%), nego kod homoseksualnih

parova (21%). Prema viktimološkim nalazima, u Hrvatskoj je gotovo polovica žrtava (61.7% muškaraca i 41.8% žena) bilo u pijanom stanju (Kovčo, 1996).

Prema istraživanju žena alkoholičarki kao žrtvama kaznenih djela protiv života i tijela, Puškarić (1993) nalazi da je među njima najviše (58.8%) žena bilo žrtvi svojeg supruga.

Alkohol i alkoholizam jedan su od najispitivanijih kriminogenih faktora. Konzumacija alkohola često je udružena s raznim oblicima agresivnog ponašanja (Kozarić-Kovačić, 1996:1), što potvrđuje i Sila (1977; prema Kovčo, 1996), istraživajući psihopatska obilježja počinitelja kaznenog djela ubojstva, gdje navodi da alkoholičare ubojice karakterizira u značajnom obliku impulzivnost i agresivnost.

Od 1965-1993. g. konzumacija droge mnogo je manje prisutna, i obuhvaća svega 1-3% ubojstava intimnog partnera u Chicagu (Block i Christakos, 1995).

POSJEDOVANJE VATRENOG ORUŽJA:

Posjedovanje vatrenog oružja je prema mnogim autorima jedan od glavnih rizičnih faktora (Burnett, 1999). Autori često smatraju kako je upravo posjedovanje oružja "okidač" koji dovodi do ubojstva u nasilnoj situaciji, jer je kod njegove upotrebe najveća vjerojatnost da će nastupiti smrt. U Chicagu, Block i Christakos (1995) nalaze kako je uz noževe dominirala upotreba neautomatskih revolvera. Iako se treba naglasiti kako je za ovu varijablu distribucija prema spolu značajno različita na način da muškarci češće koriste revolvare, što potvrđuje i istraživanje u Hrvatskoj u kojem je 29.8% muškaraca koristilo vatreno oružje, nasuprot 16.4% žena (Kovčo, 1996).

AGRESIVNA PROŠLOST:

Burnettova (1999) ističe kako od ukupnog broja zlostavljane djece, njih 50.4% prijavi zlostavljanje i u vlastitim obiteljima prokreacije. Također se navodi kako je 73% muških zlostavljača u obitelji bilo zlostavljano u svojim obiteljima dok su bili djeca.

Međutim prijašnja osuđivanost za nasilne delikte je također vrlo česta pojava kod počinitelja kaznenog djela ubojstva unutar obitelji. Kovčo (1996) nalazi kako je 17.6% svih počinitelja ovog kaznenog djela u njezinom istraživanju bilo osuđivano za neke delikte nasilja nakon 18. godine života, od čega je 31.9% muškaraca i 5.5% žena, što je značajna statistička razlika.

Da je agresivna prošlost počinitelja u visokoj korelaciji s ubojstvom svjedoče i sljedeći podaci iz

Chicaga: 40% muškaraca koji su ubili svoje ženske partnere, i 44% onih koji su ubili svoje muške partnere, bili su predhodno uhićivani zbog nasilnog ponašanja. Također postoje podaci i za nasilnu prošlost žrtava ubojstva u ovom istraživanju, koje pokazuje da je 34% muških žrtava ubijenih od ženskih partnera bilo uhićivano zbog nasilnog ponašanja, dok je 29% muškaraca ubijenih u homoseksualnim vezama. Postoci za žene nešto su manji, iako ne manje značajni. Tako je 18% žena, koje su ubile svoje muške partnere, imalo prijavljenu nasilničku povijest, nasuprot 9% ženskih žrtava (Block i Christakos, 1995).

SUICIDALNOST:

Kako smo već naveli, suicidalnost je značajno prisutna nakon počinjenja upravo ove vrste ubojstva. Zbog toga neki autori sklonost suicidu povezuju s rizikom za počinjenje ubojstva. Istraživanja pokazuju kako je muškarčeva sklonost suicidu u visokoj korelaciji s rizikom da njegova djeca i partner budu žrtva ubojstva (Block, 1987; Crittenden i Crain, 1990; Daly i Wilson, 1988; Johnson i Chisholm, 1989; West, 1966; prema Block i Christakos, 1995). Međutim, s druge strane zanimljivi su podaci prema kojima se zaključuje da isti rizik ne postoji za članove obitelji u kojima je žena sklona suicidu, jer one ne ugrožavaju svoje partnere, već sebe.

5. ZAKLJUČAK

Delikti nasilja u intimnim vezama raširena su pojava u suvremenim društvima, a detekcija, zbog zatvorenosti obiteljskog života i želje za privatnošću u vlastitim intimnim odnosima, često predstavlja velik problem.

Često se postavlja pitanje zašto žene, koje se nalaze u nasilničkim odnosima ne napuste takve veze. Truningner (prema Šeparović, 1988; prema Kovčo, 1996) nudi sedam razloga zbog kojih žene ostaju u nasilničkim odnosima:

1. osjećaj manje vrijednosti
2. materijalne teškoće
3. vjerovanje da će se njen muž popraviti
4. ovisnost djece o očevoj ekonomskoj pomoći
5. nada da će i dalje moći biti zajedno
6. uvjerenje da je rastava stigmatizirana
7. činjenica da je samohranj majci teško pronaći zaposlenje

U istraživanju izrečenih kazni za kaznena djela ubojstva, pokazalo se kako počinitelji, koji su ubili osobe njima poznate dobivaju blaže kazne od onih koji su ubili sebi nepoznate osobe, bez obzira na težinu kaznenog djela (Simon, 1996).

Premda je ova vrsta ubojstva, kako je već navedeno, uvijek zauzimala značajan udio u kriminogenoj populaciji, mali broj nasilničkih odnosa završava ubojstvom jednog od partnera. Međutim to ne umanjuje potrebu za preventivnim programima u svrhu reduciranja ove pojave.

Stoga ćemo ovdje iznijeti neke u svijetu poznate preventivne mjere koje iznose Pečnik i Žužul (1994):

- upoznati javnost s dokazima o postojanju prešutne norme koja dozvoljava nasilje u braku
- na najmanju moguću mjeru smanjiti fizičko kažnjavanje kao odgojno sredstvo
- smanjiti, a prije svega nedefinirati kao dozvoljene akte fizičke agresije među djecom
- roditelje i djecu naučiti tehnikama sučeljavanja i rješavanja konflikata
- maksimalno ograničiti prikazivanje nasilja u mas-medijima
- ostvariti punu ravnopravnost spolova itd.

Značajnu ulogu u prevenciji također treba dati školi i crkvi. Tako Caldwell (1956; prema Singer, 1996:351) smatra da bi crkva trebala pružiti edukacijske programe za pripremanje mladih za brak i obiteljski život i pomoći roditeljima u rješavanju obiteljskih problema. Isti autor također smatra da bi upravo crkva trebala stimulirati interes za prevenciju kriminaliteta u malim gradovima i ruralnim zajednicama, te da bi trebalo ohrabrivati mlade za stvaranje vlastitih preventivnih programa.

Neki autori daju zanimljive teorije o tome kako bi država ipak mogla na generalnoj razini pridonijeti smanjivanju nasilja i nasilničkih odnosa. Englanderova (1997) smatra da tako nešto upravo pokazuje primjer Švedske gdje je donesen zakon kojim je zabranjeno tući djecu, dok je do tada većina roditelja vjerovala u "batine" kao sredstvo odgoja. Desetak godina kasnije, većina je roditelja promijenila stav, te ne odobravaju fizičko kažnjavanje kao mjeru odgoja. Stoga Englanderova (1997) zaključuje da Švedski zakon možda nije regulirao moral, ali ga je usmjerio u drugom pravcu, te stoga smatra da bi jači zakoni vezani za nasilje u obitelji mogli imati sličan učinak.

Možemo zaključiti da je za prevenciju nasilja potrebna interdisciplinarna suradnja socijalnih pedagoga, psihologa, psihijatara, socijalnih radnika, pravnika, te da jednako treba intervenirati i na globalnoj razini, kao i na razini svakog pojedinca.

LITERATURA:

Adler, F., Mueller, G.O.W., Laufer, W.S. (1991): "Criminology", McGraw-Hill, Inc.

AMA Diagnostic and treatment guidelines on domestic violence (1994): <http://www.abanet.org/domviol/stats.html> - The Commission on Domestic Violence

American Psychological Association (1996): <http://www.abanet.org/domviol/stats.html> - The Commission on Domestic Violence

Atkinson R.L., Atkinson R., Hilgard, E.R. (1983): "Introduction to Psychology", Harcourt Brace Jovanovich, Inc., New York, NY

Barnes (1998): <http://www.abanet.org/domviol/stats.html> - The Commission on Domestic Violence

Block, C. R., Christakos, A. (1995): "Intimate Partner Homicide in Chicago Over 29 Years": *Crime & Delinquency*, 41, 4, 426-526

Brustin, S. (1995): <http://www.abanet.org/domviol/stats.html> - The Commission on Domestic Violence

Bureau of Justice, Statistics Special Report (1986, 1994, 1995): <http://www.abanet.org/domviol/stats.html> - The Commission on Domestic Violence

Burnett, L. B. (1999): <http://www.emedicine.com/emerg/topic.htm>

Buzawa & Buzawa ed. (1996): <http://www.abanet.org/domviol/stats.html> - The Commission on Domestic Violence

Cajner, I., Kovčo, I. (1992): "Delikti nasilja": *Policija i sigurnost*, 1, 5-6, 431-435

Carrado, M. et al. (1996): "Aggression in British Heterosexual Relationships: A Descriptive Analysis": *Aggressive Behavior*, 22, 401-415

Chalck & King, eds. (1998): <http://www.abanet.org/domviol/stats.html> - The Commission on Domestic Violence

Conklin, J.E. (1992): "Criminology", Fourth Edition, Macmillan Publishing Company, New York

Dujmović, Z. (1997): "Opseg i kretanje kriminaliteta u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 1992. do 1997. godine". *Kriminologija i socijalna integracija*, 5, 1-2, 31-43

Englander, E.K. (1997): "Understanding Violence", Le-wence Erlbaum Associates, Inc., Mahwah, New Jersey
FBI (2000), Uniform Crime Reports: <http://www.fbi.gov/ucr.htm>

Ewing, C.P. (1997): "Fatal Families: The Dynamics of Intrafamilial Homicide", Sage Publications, Inc., *book review*: <http://www.sagepub.co.uk/>

Fiebert, M.S. (1998): <http://www.csulb.edu/~mfiebert/assault.htm>

Gross, D.: <http://www.vix.com/pub/men/battery/commentary/dgross-hbat.html>

Horvatić, Ž. (1998): "Osnove kriminologije", Ministarstvo unutarnjih poslova, Policijska akademija, Zagreb

Kiggs, D.S., Murphy, C.M., O'Leary, K.D. (1989): "Intentional falsification in reports of interpartner aggression", *Journal of Interpersonal Violence*, 4, 220-232

- Konstantinović-Vilić, S. (1986): "Žene ubice", Gradina, Niš
- Kovčo, I. (1996): "Delikti nasilja": Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 3, 2, 396-413
- Kovčo, I. (1996): "Neke karakteristike ubojstava intimnih partnera u Hrvatskoj": Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 3, 1, 111-123
- Kozarić-Kovačić, D. (1996): "Alkoholičari, počinitelji kaznenih djela protiv života i tijela", Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb
- Lundy (1993): <http://www.abanet.org/domviol/stats.html>
- The Commission on Domestic Violence
- Murphy (1995): <http://www.abanet.org/domviol/stats.html>
- The Commission on Domestic Violence
- Murphy, C.M., O'Leary, K.D. (1989): "Psychological aggression predicts physical aggression in early marriage": *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57, 5, 579-582
- Mužinić-Masle, L. (1998): "Žene kao počinitelji kaznenih djela ubojstva i pokušaja ubojstva": *Socijalna psihijatrija*, 26, 61-67
- Pečnik, N., Žužul, M. (1994): "Nasilje u ljubavnim vezama mladića i djevojaka": *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 44, 1-2, 159-170
- Puškarčić, R. (1993): "Žene alkoholičarke kao žrtve krivičnih djela protiv života i tijela": *Socijalna psihijatrija*, 21, 137-142
- Sewell, S., Sewell, B. (1999): <http://www.vix.com/menmag/batsewel.htm>
- Sheley, J.F. (1991): "Criminology", A Division of Wadsworth, Inc., Belmont, CA
- Simon, L. M. J. (1996): "Legal Treatment of the Victim-Offender Relationship in Crimes of Violence": *Journal of Interpersonal Violence*, 11, 1, 94-106
- Singer, M. (1995). "Delikti nasilja", *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 16,1, 139-152
- Singer, M. (1996): "Kriminologija", Nakladni zavod 'Globus', Zagreb
- Šeparović Z. (1985): "Viktimologija", Pravni fakultet, Zagreb
- Vasta, R., Haith, M.M., Miller, S.A. (1998): "Dječja psihologija", Naklada Slap, Jastrebarsko
- White, J. W., Humphrey, J.A. (1994): "Woman's Aggression in Heterosexual Conflicts": *Aggressive Behavior*, 20, 195-202
- Wilson, M., Daly, M., Daniele, A. (1995): "Familiicide: The Killing of Spouse and Children": *Aggressive Behavior*, 21, 237-241
- Zahn, M. A. (1989): "Homicide in the Twentieth Century: Trends, Types and Causes", *Violence in America* (editor: Gurr, Ted), Sage Publications, Inc., Newbury Park, CA

VIOLENCE AND MURDER BETWEEN THE INTIMATE PARTNERS

Summary

The goal of this paper is to provide review of the basic characteristics of violence and murder among the marital partners, as well as the relation of this type of violent offences with the criminality in general. The basic statement about the increase of number of the violent offences and more and more severe phenomenology is being discussed. The paper also presents some basic theoretical approaches that offer explanations of the causes of violence.

The paper compares the results of various researches made in Croatia as well as other European countries and USA. The authors stress the fact that violence in intimate relationships often emerges even before the marriage, in heterosexual as well as homosexual relationships, in which case the protection of the victim is even bigger problem.

The violence in love relationships culminates in murder of the intimate partner, and victimological data show that between 30-50% of female murder victims were murdered by their husbands. The authors list some of the risk factors that could influence the occurrence of this type of crime, and as the conclusion they review the basic preventive measures with the purpose of reducing this phenomena in the society.

Key words: violence, murder, intimate partner, aggression, delict, criminal deed